

Hollandsk syke. Gir det en god beskrivelse på Norges fremtidige utfordringer?

Hilde C. Bjørnland

Handelshøyskolen BI

BIs pris for fremragende forskningskommunikasjon, 9 mars 2010

Forskningsformidling, hvor viktig er det?

- Synliggjøring av vitenskapelige arbeider for andre forskere (siteringer, presentasjon på konferanse etc.)
- Dialog mellom myndigheter om økonomisk politikk (utvalg, styre og råd, for eksempel Norges Bank Watch)
- Synliggjøring av forskning i undervisning, foredrag, kronikk.
- Dialog mot det lesende publikum (intervju)

- A Forskning - fra teori/data til publisering i vitenskapelige tidsskrift (program)
- B Populærvitenskaplig artikkel (kronikk)
- C Intervju, uttalelser og dialog med politiske myndigheter (debatt)

Men noen ganger blir rekkefølgen (A)CBA ...

Case: Min formidling av hollandsk syke

- I en kommentar til statsbudsjettet 14. oktober 2009 i DN, sa jeg:
 - Den høye oljepengebruken i budsjettet for neste år er starten på det som kan utvikle seg til (det som omtales som) «hollandsk syke».
- I oktober og november skriver DN flere artikler om hvordan offentlig pengebruk har eksplodert under regjeringen. Jeg kommenterer tallene og skisserer utfordringer i forhold til å komme tilbake til handlingsregelen.
 - Finansministeren er klar på at regjeringen skal tilbake til handlingsregelen i innenværende stortingsperiode.
- Deltar på NHO's årskonferanse 7. januar 2010; Tema for paneldebatt med finansministeren er offentlig pengebruk og Hollandsk syke.
 - Finansministeren er ikke lenger like klar på når de har som mål å komme tilbake til handlingsregelen.
- 15 januar 2010 skrev jeg kronikken "Mutert hollandsk syke"

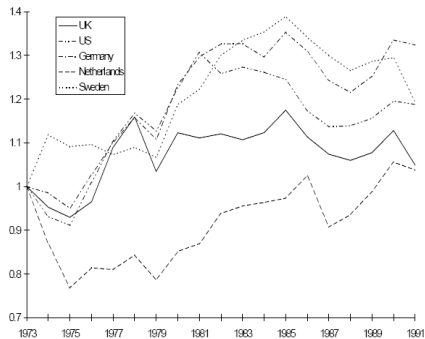
- Brukt av The Economist i artikkelen «The Dutch Disease» i 1977.
- Negativ virkning av en for stor bruk av inntekter fra en ikke-fornybar naturressurs på konkurranseutsatt sektor.
- Store inntekter fra gassforekomstene på Groningen-feltet fra 1960-tallet i Nederland, finansierte en sterk vekst i offentlige utgifter på 1970-tallet. Utgiftsveksten førte til tap av konkurranseevne og nedleggelse av arbeidsplasser i konkurranseutsatt sektor.
 - I noen grad er det nødvendig å flytte arbeidskraft og kapital fra konkurranseutsatt til skjermet virksomhet for å få glede av naturressursinntektene.
- Utviklingen gikk så langt at store underskudd i utenriksøkonomien og i statsfinansene gjorde det nødvendig å stramme inn.
- Når gassinntektene opphørte var landet i en verre forfatning enn før de fant gass. Arbeidsledigheten steg kraftig utover 1980-tallet. Først på 1990-tallet var den nederlandske økonomien kvitt problemene.

Hva er mekanismene i Norge

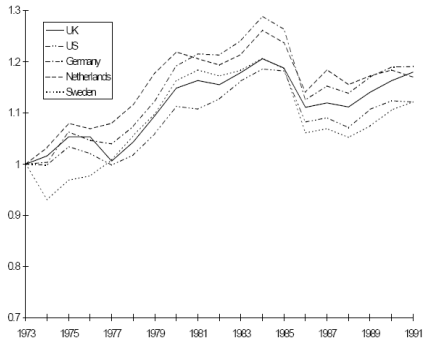
- Sterk vekst i underliggende offentlige utgifter og et høyt kostnadsnivå kan ramme industrien.
- Økt innførsel og bruk av kapital driver realvalutakursen opp, noe som svekker næringslivets konkurransekraft betydelig.
- For Norges del dempes denne utviklingen på kort sikt av økte oljeinvesteringer.
- Når eksportinntektene tar slutt, kan konsekvensene bli en kraftig økning i arbeidsledigheten og en smertefull omstilling.
- Symptomene er der allerede.

10 år siden: Avtagende industri og tjenesteytende næringer

A) Value added in manufacturing as a pct. of GDP, relative to that of Norway

B) Value added in services as a pct. of GDP, relative to that of Norway

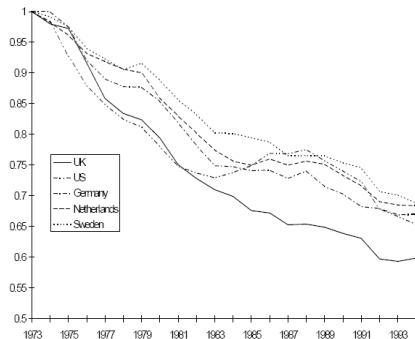

Source: Bjørnland (1998)

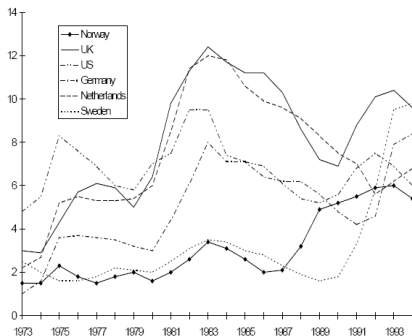
10 år siden: Full fart i det offentlige

- Bjørnland (1998): Ingen klare tegn på Hollandsk syke. Aktiviteten i deler av industrien som er rettet inn mot oljesektoren påvirkes positivt (midlertidig) av høyere oljepriser. Men økt avhengighet av olje i offentlig sektor.

C Real government consumption expenditure, relative to that of Norway

D) Standardised unemployment rates

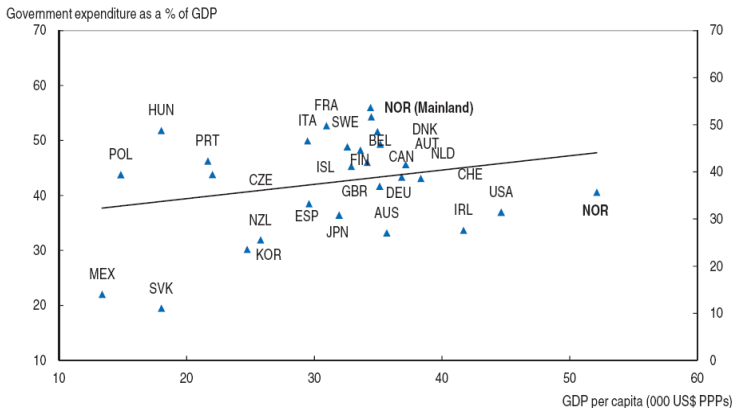

Source: Bjørnland (1998)

2010: Har det offentlige brukt oljeformuen til å skape arbeidsplasser og vekst?

«Regjeringen har de siste årene gjennomført standardøkninger og økte utgifter på et bredt sett av områder. Prioritering av tiltak som fremmer vekstevnen på lengre sikt kan derimot synes å ha kommet noe i bakgrunnen.» (SSB, Økonomiske analyser 1/2010).

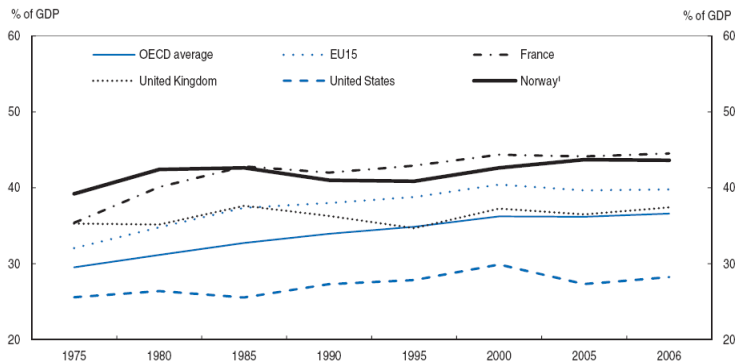
Offentlige utgifter utgjør en stadig større andel av (fastland Norge) BNP

Source: OECD Economic Outlook.

Source: OECD (2010)

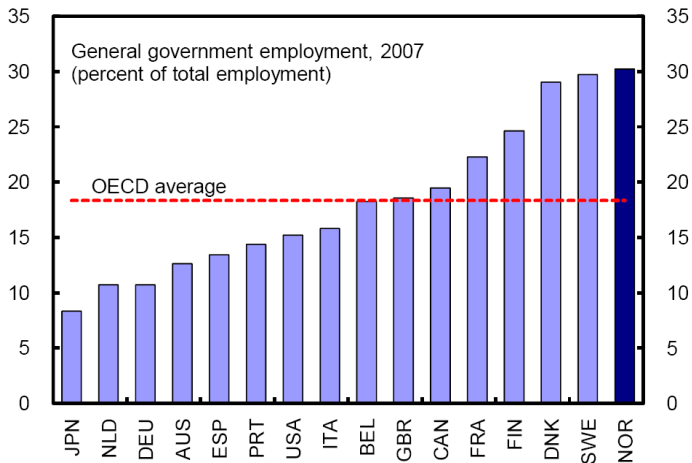
Men skattebyrdene er høye

Source: OECD (2010)

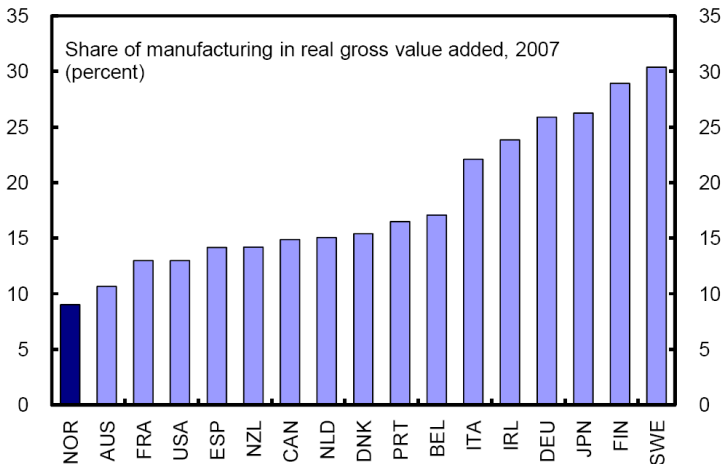
Mange nye arbeidsplasser i det offentlige

... langt over OECD snitt

Source: IMF (2009)

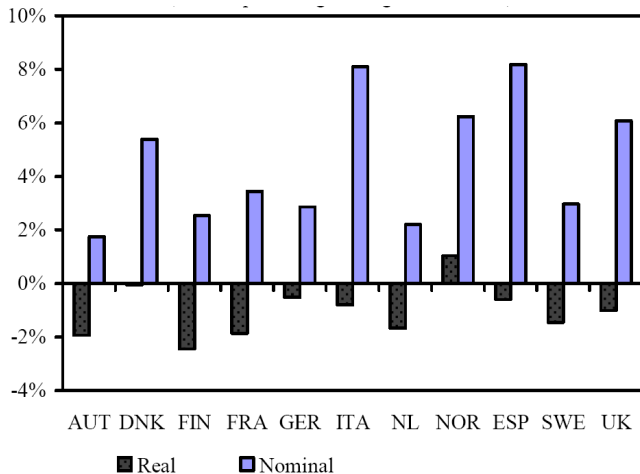
Men industriandelen er nå på bunn i OECD

Source: IMF (2009)

Og lønnskostnadene har økt

Manufacturing unit labour cost, 1979-2002

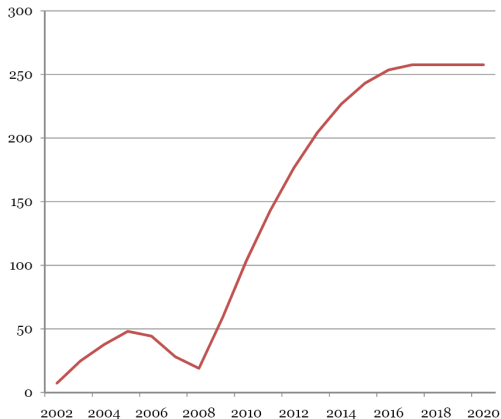

Source: IMF (2005)

Norge er ikke lenger skjermet gjennom handlingsregelen

Antar uendret budsjettunderskudd for årene 2011-2018

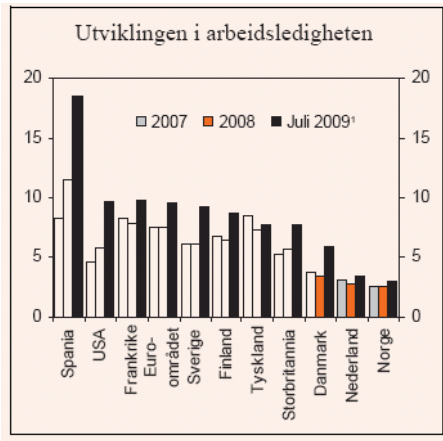
**SUM, avvik fra handlingsregelen,
mrd. kroner**

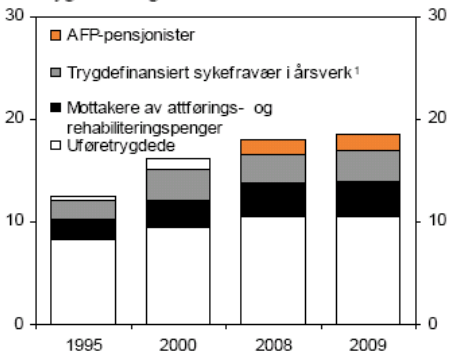
Kilde: Nasjonalbudsjettet og egne beregninger

Trengte vi en så ekspansiv finanspolitikk?

Ikke mange ledige, men mange syke og uføre

A. Andel av befolkningen i yrkesaktiv alder på trygdeordninger. Prosent

Kilde: Nasjonalbudsjettet

Og nå kommer de virkelige utgiftene

Table 3.3. Public spending on health care, long-term care and pensions is set to increase considerably
2005-2050 increase, in percentage points of GDP

	Health care	Long-term care	Pensions	Total
United States	3.4	1.7	1.8	7.0
Japan	4.3	2.2	0.6	7.1
Euro area	3.7	2.2	3.0	8.9
Germany	3.6	1.9	2.0	7.5
France	3.5	1.7	2.1	7.3
Italy	3.8	2.9	0.4	7.0
United Kingdom	3.6	1.9	1.7	7.2
Canada	4.1	2.1	1.7	7.9
Belgium	3.3	1.9	5.1	10.3
Netherlands	3.8	2.0	3.8	9.6
Sweden	3.2	1.1	0.8	5.1
Switzerland	3.5	1.4	3.6	8.5
Australia	4.2	2.0	1.7	7.9
Denmark	3.5	1.5	3.2	8.2
Finland	3.6	2.4	3.3	9.3
Greece	3.9	2.7	10.3	16.8
Ireland	4.0	3.8	6.5	14.4
Korea	4.9	3.8	7.8	16.4
Luxembourg	3.7	3.1	7.4	14.3
New Zealand	4.2	2.0	5.9	12.0
Norway	3.4	1.7	8.7	13.9
Portugal	4.2	2.0	9.3	15.5
Spain	4.1	2.4	7.0	13.5

Har syken mutert?

- Et oppsiktsvekkende misforhold mellom den lave arbeidsledigheten og det faktum at Norge har en større andel av sin befolkning utenfor arbeidsstyrken på grunn av sykdom og uførhet enn tilfellet er i noe annet OECD-land.
- Høy oljepengebruk har gjort det mulig for Norge å ha verdens største andel uføretrygdede.
- Vår virkelige utfordring. Velferdsstaten er i dag mye mer dominerende i Norge enn den var i Holland da deres omstilling fant sted. Hver fjerde nordmann i yrkesaktiv alder lever i dag på offentlig stønad i stedet for lønn.
- Fortsetter denne trenden vil omstillingen i Holland bli som mild å regne mot hva vi kan komme til å oppleve i Norge.
- Ser fremveksten av en "mutert" og langt mer alvorlig Hollandsk syke i Norge.
- Den virkelige testen for hollandsk syke får vi først når petroleumsinvesteringene er faset ut.

- I hvilken grad påvirker oljeprisen økonomisk aktivitet i oljeeksporterende land?
 - Hvordan påvirker oljeprisen offentlige inntekt, forbruk, overføringer, realvalutakursen, produksjon i konkurranseutsatt og skjermet sektor, privat konsum, investering?
 - I hvilken grad vil innretningen i finanspolitikken påvirke hvordan oljeprisen influerer økonomisk aktivitet?
- Sammenlignbare studier av finanspolitikk i råvarebaserte land og land med mer tradisjonell industri.